

Bartis Ervin*

BELSŐ MENEKÜLTEK ÉS A BELSŐ MENEKÜLÉSRE VONATKOZÓ IRÁNYELVEK

1. Bevezető

Az utóbbi néhány évtizedben számos intergubernamentális és nem kormányzati szervezet, illetve kutató összpontosította anyagi eszközeit, erőforrásait és szakértelmét az országukat elhagyni kényszerülők helyzetének javítására. Ez idő alatt egy számjában egyre növekvő és védelemben nem részesülő csoport volt elhanyagolva: a belső menekültek népcsoportja.

Az 1998-ban elfogadott meghatározás szerint belső menekültnek minősül az a személy vagy csoport, amely kényszerítve vagy kötelezve volt, hogy elmeneküljön, vagy elhagyja otthonát vagy szokványos lakhelyét, annak eredményeképpen vagy annak érdekében, hogy elkerülje fegyveres összecsapás, általános erőszakos helyzetek, emberi jogok megsértése és természeti csapások vagy ember által okozott katasztrófa hatásait anélkül, hogy egy nemzetközileg elismert országhatáron átkelt volna.¹

Napjainkban a világ több mint 40 országában összesen 25-30 millió belső menekült van. Ez a szám nagyságrendje még meglepőbb, amikor összehasonlítjuk a menekültek számával, ami nem több mint 13 és fél millió.² A menekültek

számára létrehozott rendszer nem volt alkalmazható a belső menekültekre, annak ellenére, hogy az utóbbiak a menekültekhez hasonló helyzetben voltak saját országhatáraikon belül. Mivel ők képtelenek voltak átkelni egy nemzetközileg elismert országhatáron, nem kerültek a nemzetközi védelem ernyője alá.

2. Az ENSZ reakciója

Az ENSZ belátva a helyzet súlyosságát és előre látva a belső menekültek számszeri gyarapodását, 1992-ben kijelölte Francis Denget az ENSZ Főtitkára a Belső Menekültek Képviselőjének (tovább: a Képviselő). A Képviselő vizsgálata eredményeként 1996-ban ENSZ Emberjogi Bizottsága előtt bemutatta a „Nemzetközi Jogszabályok Elemzése és Gyűjteménye” című tanulmányt³ és ily módon számos tisztázatlan rendelkezés és joghézag került napfényre.

Az érvényben lévő jogszabályok egyike sem tiltotta expressis verbis a jogtalan áthelyezést vagy átmenekülést és nem írta elő az áthelyezés vagy átmenekülés közbeni védelmet, illetve a biztonságos visszatéréshez vagy reintegrációhoz való jogot. A fegyveres összecsapások miatt

* Bartis Ervin Csaba 2002-ben szerzett jogi diplomát a craiovai Nicolae Titulescu egyetemen. Az egyetemi tanulmányok befejezése után, hat hónapig egy az Európai Bizottság által támogatott program keretén belül Szlovéniában, nem kormányzati szervezetekben tevékenykedett és különböző Emberi Jogi publikációk előkészítésén dolgozott. Ez idő alatt együttműködött, mind a szlovéniai ENSZ Menekültügyi Főbiztossággal, mind az ez által támogatott más szervezetekkel, a boszniai, illetve nemzetközi menekültek helyzetének javítása érdekében. A szerző 2000 januárjától kezdődően az Amnesty International romániai kapcsolattartója. Jelen pillanatban a bukaresti egyetem és a Román Humanitárius Jogi Szövetség hallgatója a „Nemzetközi Humanitárius Jog” posztgraduális program keretén belül.

1 Belső Menekülésre Vonatkozó Irányelvek, Bevezető. 2. pont

2 Helping Refugees – An Introduction to UNHCR, UNHCR, Geneva, 2002, 7 o.

3 ENSZ Dok. E/CN.4/1996/52/Add.2.

ti áthelyezés vagy átmenekülés közben hátrahagyott tulajdon visszaszolgáltatásához vagy kártérítéshez való jog szintén hiányzott a nemzetközi jogkeretből. Továbbá, *expressis verbis* nem volt kijelentve az ország biztonságos részében való menedék kereséséhez való jog, illetve a kényszerített visszatelepítés tiltása. A következő esetekben voltak a jogszabályok tisztázatlanok vagy pedig elégtelenek:⁴

– a belső feszültség vagy zavargások esetén a humanitárius jog nem alkalmazható, viszont az emberi jogok előrelátott esetekben korlátozhatók, tehát a belső menekültek védelmét még az utóbbi sem biztosítja minden esetben,

– az emberjogi egyezmények az állam és az állampolgárok viszonyát korlátozza, tehát fegyveres lázadó vagy ellenzéki csoportokat nem kötnek ezen egyezmények,

– nem minden állam vállalta aláírásával a genfi egyezmény és a kiegészítő protokollumok alkalmazását és betartását, tehát ezen államok esetén jogvákuum létezik a belső menekültek védelmére vonatkozóan,

– néhány alapelv az 1951-es menekültek helyzetére vonatkozó egyezményből alkalmazható analóg módon, viszont hatásos védelemben nem részesíti a belső menekülteket.

Amint a Tanulmány is mutatta, az esetek túlnyomó többségében a belső háborúk és fegyveres összecsapások a belső menekülés fő kiváltó okai⁵. A kormányok számtalan esetben a jelenleg okozói vagy pedig a belső menekültek problémáját figyelmen kívül hagyják, mivel nem szándékoznak vagy képtelenek az alapvető jogaik és szükségleteik biztosítására. A belső menekültek könnyen az államon belüli „felelősségvállalás vákuumába” kerülhetnek, vagyis az illetékes hatóságok hajlamosak inkább ellenségként kezelni őket, semmint saját népük részeként, akiket kötelesek védeni és támogatni.⁶ Minden konfliktusban résztvevő vagy érintett fél tart attól, hogy a humanitárius segélynyújtás

megerősíti a másik felet, ezért igyekeznek megakadályozni, hogy a vele szemben álló fél támogatáshoz jusson. Továbbá nehezíti a belső menekültek elérését és számontartását az is, hogy a legtöbb esetben nehezen megközelíthető táborokban vagy létesítményekben élnek, néha pedig az azonosítás elkerülése érdekében inkább szétszóródnak.

3. Az Irányelvek

3.1. 1998-ban az ENSZ Emberjogi Bizottsága (tovább: a Bizottság) 54-ik ülésezése alkalmával egyhangú határozattal⁷ elfogadta az Irányelveket és bátorította tagjait és a nem-kormányzati szerveket, hogy ismertessék, népszerűsítsék, illetve terepen alkalmazzák az Irányelvek előírásait. Az Irányelvek 30 alapelve azonosít és *expressis verbis* kijelent olyan kulcsfontosságú jogokat és garanciákat amelyek tiltják a kényszerített áthelyezés, biztosítékot nyújtanak belső menekülés alatt, illetve garanciát jelentenek a biztonságos visszatéréshez vagy újratelepítéshez. Továbbá a dokumentum meghatározza a kormányok, lázadó csapatok, nemzetközi szervezetek és nem-kormányzati szervek belső menekültekkel kapcsolatos kötelezettségeit is.⁸

Az egyén számára nyújtott védelem két alaptípustól kiindulva vizsgálható. Elsősorban a védelem lehet helyzetfüggő; másképpen: védelemben részesül az a személy, aki bizonyos, jól meghatározott helyzetben található. Tehát a humanitárius jog helyzet-orientált védelmet nyújt. Másodsorban, a védelem lehet kategória-orientált, avagy a személy bizonyos kategóriába való tartozása a meghatározó, tekintet nélkül a helyzetre, amelyben található.⁹ Az utóbbi komplikáltnak tűnik, hiszen valósággal lehetetlen számba venni és részleteiben ismerni minden olyan helyzetre vonatkozó jogszabályt, amelybe az egyén „sodródhat”, ennek ellenére az Irányelvek a kategória-orientált védelmet „képviselik”.

4 Walter Kalin: Legal protection of internally displaced persons, Internally Displaced Persons Symposium Geneva 23-25 October 1995, International Committee of Red Cross, Geneva, 1996, 23 o.

5 Hogy csak néhány esetet említsünk ex-Jugoszlávia, Azerbajdzsán, Grúzia, Csecsenföld, Tadzsisztán, Sri Lanka, Irak, Yemen, Angola, Ruanda, Kolumbia, Peru, Libéria, Elefántcsontpart, Myanmar (Burma) Szomália, Szudán, Mozambik, Ciprus, Törökország stb.

6 A Világ Menekültjeinek Helyzete, ENSZ Menekültügyi Főbiztosság, Budapest, 2000, 214 o.

7 ENSZ Dok. E/CN.4/1998/53/Add. 2, 17 Április 1998

8 A Világ Menekültjeinek Helyzete, ENSZ Menekültügyi Főbiztosság, Budapest, 2000, 214 o.

9 Jean-Philippe Lavoyer: Guiding Principles on Internal Displacement, International Review of Red Cross No. 324, September 1998, 474 o.

- 3.2. A 30 alapelv öt fő fejezetre van osztva:
- általános alapelvek
  - önkéntes áthelyezéssel kapcsolatos alapelvek
  - a menekülés közbeni védelemmel kapcsolatos alapelvek
  - a humanitárius segélynyújtással kapcsolatos alapelvek
  - visszatéréssel vagy újratelepítéssel, illetve integrációval kapcsolatos alapelvek

Az Irányelvek alapja a non-diszkrimináció elve, amelyet megtalálunk a 1, 2, 4, 18, 22 és 29-es alapelvekben. Az 1-es alapelv 1-es alpontja és a 4-es alapelv 1-es alpontja szerint, a belső menekültek teljes egyelőségben fogják élvezni az elismert jogokat, bármilyen kritériumra való tekintet nélkül.

Az Irányelvek különös hangsúlyt fektetnek a belső menekültek csoportján belül létező különlegesen sebezhető és veszélyeknek kitett csoportokra, mint például a nők és a gyerekek csoportja, anélkül hogy a non-diszkrimináció alapelvét megszegnék (4-es alapelv 2-es alpont). A dokumentum tiltja minden körülménytől függetlenül a gyerekek sorozását, illetve a harcokban való részvételüket. A 23-as alapelv 2-es alpontja biztosítja a belső menekült gyerekek ingyenes oktatását, továbbá az oktatás tekintettel kell legyen a gyerekek által beszélt nyelvre és vallásra. Különleges erőfeszítések szükségesek a nők oktatási programban való részvételének érdekében. A nők egészségügyi szükségleteinek ellátására szintén különös figyelmet kell fordítani. Megfelelő támogatás és tanácsadás szükséges azon nők számára, akik nemi vagy más visszélés áldozatai.

A 16 és 17-es elvek a hiányzó személyek illetve a családok újraegyesítésének problematikájával foglalkozik. Az előbb említett elvek alapján a belső menekültek joga van a hozzátartozói soráról, illetve hollétéről való információhoz. A hatóságoknak törekedniük kell, hogy a hiányzó személyekről minél több információval szolgálhassanak, és ezen feladatuk ellátásában számíthatnak a nemzetközi szervezetek támogatására. Azon családok, amelyek a menekülés vagy áthe-

lyezés során különváltak, minnél hamarabb újraegyesítésben kell részesülniük.

A 15-ös alapelv b. alpontja az analóg menekült jogot felhasználva kijelenti a non-refoulement elvnek megfelelő, a belső menekültek esetében alkalmazható alapelvet miszerint, a belső menekültek erőszakkal nem telepíthetők vissza, új helyre vagy bármilyen olyan helyre, ahol életük, biztonságuk, szabadságuk vagy egészségügyi állapotuk veszélynek van kitéve.

A humanitárius segítségnyújtással kapcsolatos előírások egy egész fejezetet alkotnak. A 24-es alapelv előírja, hogy a humanitárius segélynyújtás pártatlan és non-diszkriminatív kell legyen, továbbá szigorúan tiltott az ilyen jellegű segély politikai vagy katonai célokra való felhasználása. Az állam felelősségét a 25-ös alapelv sorolja fel. Elsősorban, a nemzeti hatóságok felelősek a belső menekültek számára segítséget nyújtani. Másodsorban, amennyiben nemzetközi szervezetek vállalták magukra a belső menekültek támogatását az állami hatóságok nem tekinthetik a szervezetek aktivitását ellenséges vagy állam belügyébe avatkozó cselekedetnek.

Az Irányelvek alkotói gondoltak a humanitárius segítséget nyújtó önkéntesek és alkalmazottak védelmére is: ők nem lehetnek támadás vagy bármilyen más erőszakos cselekmény célpontjai.¹⁰ 27-es alapelv fontos kapcsolatot létesít a védelem és a segélynyújtás között, hiszen megfelelő védelem nélkül, csak a segélynyújtásra összpontosító műveletek nem lehetnek teljes mértékig hatásosak.¹¹ A Nemzetközi Vöröskereszt már hosszú ideje hangoztatta a védelem és segélynyújtás elválaszthatatlan voltát. A védelem hiánya a terepen súlyos következményekkel járhat. Az ENSZ annak ellenére, hogy hatékonyan nyújtott segítséget a ruandai belső menekültek számára, kevés figyelmet fordított a belső menekültek védelmére. Ennek következtében a kibehoi belső menekült táborban, 1995-ben, a ruandai hadsereg több ezer hutu belső menekültet mészárolt le, az ENSZ és más szervezetek alkalmazottainak szeme láttára.¹² A zepa- és szrebre-

10 A közelmúltban történt nemzetközi humanitárius szervezetek alkalmazottait célzó támadások elrettentő példaként szolgáltak, tehát az Irányelvek alkotói szükségesnek találták ezen alapelv újra kijelentését. Példaként említenénk az 1996 december 16-án történteket, amikor Novye Atagiban, Grozny-tól 20 kilométerre (Csecsenföld), nem azonosított fegyveresek a Vöröskereszt hat nemzetközi alkalmazottját gyilkolták meg. vergé.

11 Jean-Philippe Lavoyer: Guiding Principles on Internal Displacement, International Review of Red Cross No. 324, September 1998, 477 o.

12 Roberta Cohen, Francis Deng: Masses in Flight – The Global Crisis of Internal Displacement, Brookings Institution Press, 1998, 177 o.

nica i események további elrettentő példaként szolgálnak.

A visszatérés, újratelepítés és reintegráció kérdésével a 28, 29 és 30-as alapelvek foglalkoznak. A dokumentum a menekültjog előírásait felhasználva kijelenti az önkéntes hazatérés alapelvét. A 28-as alapelv 1-es alpontja szerint elsőként a hatóságok feladata és kötelessége azon eszközök biztosítása, amelyek elősegítik a belső menekültek visszatérését. Továbbá a hatóságok feladata méltóságban és biztonságban való hazatérés biztosítása. Az illetékes állami szervek a hátrahagyott javak és tulajdonok visszaszerzésében kötelesek segítséget nyújtani. Amennyiben a javak és tulajdonok visszaszerzése nem lehetséges, a belső menekülteknek joguk van megfelelő kártérítést kapni, illetve a hatóságok ez ügyben támogatást kell nyújtsanak.¹³

3.3. Mint már említettük az Irányelvek három alappillére: a nemzetközi emberi jog, a humanitárius jog és a menekültjog. Az Irányelvek nem alkotnak új jogszabályokat, hanem a már létező, az aláíró felek számára kötelező, nemzetközi egyezmények jogszabályait jelentik ki újra és használják fel a belső menekültek védelmének érdekében.

3.3.1. Az Irányelvekben található több elv visszavezethető az ENSZ által elfogadott hat nemzetközi emberjogi egyezményre. A Polgári és Politikai Jogokra Vonatkozó Nemzetközi Egyezményben megtaláljuk az élethez való jogot és a kínzás és embertelen bánásmód tiltását, míg a legfontosabb politikai jogként kiemelhetjük a szavazáshoz való jogot. Az Irányelvekben a következő alapelvekben találjuk meg a fent említett jogok megfelelőjét: 10-es alapelv 1 és 2-es alpont, 11-es alapelv, míg a szavazáshoz való jogot a 22-es alapelv 1-es alpont d. pontja biztosítja. A Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogokra Vonatkozó Nemzetközi Egyezmény tartalmából néhány alapelvet fontosnak találunk megemlíteni, hiszen ezek az Irányelvek alkotó részévé váltak: az élelemhez jutás megkönnyítése, egészségügyi ellátás, illetve megfelelő lakóhely biztosítása. A Nők Megkülönböztetésének

Kiküszöbölésére Vonatkozó és a Gyermekek Jogaira Vonatkozó Egyezmény tartalmából átvett jogok az Irányelvekben számos helyen vannak jelen, hogy csak néhányat említsünk: 4-es alapelv 2-es alpont, 13-as alapelv 1-es alpont vagy 23-as alapelv 2 és 3-as alpont (lásd az előbbi oldalakat).

3.3.2. A humanitárius jog, a nemzetközi jog egyik ágaként, olyan általánosan elfogadott szabályokból áll, amelyek korlátozzák a háború lefolytatásának eszközeit és eljárásait, illetve a harcban nem résztvevő személyek védelmét írják elő.¹⁴ A humanitárius jog legfontosabb eszközei a 4 genfi egyezmény és a 2 kiegészítő protokollum. Ezen egyezmények betartása az aláíró államok¹⁵ jogi kötelezettsége.

A „mini-egyezmény”-ként is ismeretes, mind a 4 genfi egyezmény közös, 3-as cikkelye kibővítéseként született meg a nem-nemzetközi fegyveres konfliktusra vonatkozó II-es kiegészítő protokollum. A protokollum 17-es cikkelye szigorúan tiltja a lakosság áthelyezését, kivéve azt az esetet, mikor sürgőszerű és sürgető hadműveletek végrehajtása nem kívánja ezt. A 4-ik genfi egyezmény előírásai szerint az áthelyezett népességnek joga van a minnél hamarabb visszatelepítéshez. Mivel a belső menekülés legtöbbszöri kiváltó oka a belső harc, a II-ik kiegészítő protokollum és a genfi egyezmények fontos alapkövei az Irányelveknek.

3.3.3. A menekültjog hatása rendkívüli nagy volt az Irányelvek előírásaira, mivel az ENSZ 1951-es menekült egyezménye és az 1967-es protokollum számos analóg módon alkalmazható előírást tartalmaz. Elsősorban a belső menekültek meghatározásában érezhetőek ezen hatások, hiszen a belső menekültek a menekültekhez hasonló helyzetben találhatóak, anélkül, hogy egy nemzetközileg elismert országhatáron átléptek volna. A helyzet hasonlóságai között csak néhányat említsünk: az otthonuk elhagyására kényszerítő ok, a táborokban való lét körülmények, a hazatéréssel és (re)integrációval kapcsolatos nehézségek.¹⁶

13 Jean-Philippe Lavoyer: Guiding Principles on Internal Displacement, International Review of Red Cross No. 324, September 1998, 478 o.

14 Hans Peter Gasser: International Humanitarian Law, Paul Haupt Publishers, 1993, 3 o.

15 A négy genfi egyezményt betartását 191 állam vállalta, a nemzetközi fegyveres konfliktus áldozatainak védelmére vonatkozó I. kiegészítő protokollumot 161 állam, míg a nem-nemzetközi fegyveres konfliktus áldozatainak védelmére vonatkozó II. kiegészítő protokollumot 156 állam írta alá.

16 Norwegian Refugee Council: Module Two – Legal Origins and International Obligations, 7 o.

4. Az Irányelvek mint nem kötelező jogi eszköz

A Képviselő egy nem kötelező jogi eszköz létrehozása mellett döntött, viszont számos kutató és nemzetközi szervezet kritikus szemmel figyelte az Irányelvek létrehozását. Szerintük egy kötelező erejű jogi eszköz létrehozása lett volna a helyes megoldás annak ellenére, hogy ez rendkívül komplikált és időigényes műveletnek tűnik. Ily módon a szabályok alkalmazása ellenőrizhető lett volna és megszegés esetén szankciók alkalmazhatók.

Miért döntött Francis Deng és csapata a nem kötelező jogi eszköz létrehozása mellett? Három fő okot azonosíthatunk. Elsősorban, az ENSZ Emberi Jogi Bizottság felhatalmazása egy „megfelelő” és „érthető” szabálykeret, nem pedig egy kötelező erejű jogi eszköz létrehozására szólt. A Kormányok nem támogatták a kötelező erejű jogi eszköz létrehozását, mivel a belső menekültek ügye rendkívül érzékeny pontnak számít az állam belügyében. Másodsorban, azonnali szükség volt egy belső menekülteket védő átfogó szabálykeretre, míg egy nemzetközi szerződés létrehozása akár több évtizedes folyamat is lehet. Végül pedig már léteztek olyan nemzetközi jogszabályok, amelyek védelmet biztosítottak a belső menekültek számára, így a szétszórt előírások összegyűjtése rendkívül hatásosnak tűnt.¹⁷ Másrészt, kevésbé valószínű, hogy egy kötelező erejű jogi eszköz tartalmazhatott volna konkrét útmutatásokat a belső menekültek helyzetének tartós javítására.¹⁸

Mint már említettük, az Irányelvek három „alappillére” az Emberi Jog, Nemzetközi Humanitárius, illetve a Menekült Jog. Az alappillérek kötelező erejű jogi eszközökből állanak. Az Irányelvek minden előírása visszavezethető valamely alappillére kötelező erejű jogi eszközére. Az egy jogi eszközben való összegyűjtés elsősorban praktikai szükségletnek felel meg, hiszen így könnyű a belső menekültekre vonatkozó jogszabályokat számon tartani. Eredményképpen, az Irányelvekben található belső menekül-

tekre vonatkozó jogok közvetett módon kötelezőek és oly módon is védhetőek, hogy ez egyik alappillére kötelező erejű jogi eszközére hivatkozunk, tehát a Kormány vagy a konfliktus más résztvevői kötelezve vannak ezek betartására.¹⁹

5. Az állami szuverenitás és az Irányelvek

Az ENSZ alapokmány 1-es cikkely 3-as alpontja szerint az Egyesült Nemzetek egyik alapvető célja nemzetközi együttműködés gazdasági, szociális, kulturális és humanitárius segélynyújtás terén, illetve az alapvető emberi jogok és alapvető szabadságok tiszteletben tartása (továbbá lásd az 55-56-os cikkelyeket). Ezzel ellenben a 2-es cikkely 7-es alpontja kijelenti, hogy az Alapokmány egyetlen előírása sem hatalmazza fel az Egyesült Nemzetek Szervezetét, hogy közbelépjen olyan ügyekben, amelyek egy állam kizárólagos belügyének minősülnek. Komplikált eset áll fenn, ha egy állam egy nemzetközi egyezmény aláíró feleként vállalja az állampolgárai alapvető jogainak tiszteletben tartását, viszont a gyakorlatban kötelezettségeit nem teljesíti. Az 1-es cikkely 3-as alpontja, illetve az 55, 56-os cikkely vagy a 2-es cikkely 7-es alpontja alkalmazható?

Jelenleg a nemzetközi emberi jog szakterületén két tábor létezik. Az egyik az államközpontúság elvét vallja a magáénak, tehát a szuverenitás és a nem-beavatkozás mellett foglal állást. A másik csoport szerint az alapvető emberi jogoknak az államhatárok nem szabhatnak akadályt, tehát ők az egyénközpontúság képviselői.²⁰ Amennyiben az első vélemény mellett foglalunk állást, nyilvánvalóvá válik a nemzetközi emberi jogi egyezmények fölöslegessége, hiszen az állami hatóságok bármilyen bánásmódban részesíthetik állampolgáraikat, a nemzetközi közösség nem léphet közbe, tehát a jogszabály megsértése bármilyen szankció nélkül marad.

17 Roberta Cohen: Sovereignty as Responsibility – The Guiding Principles on Internal Displacement, <http://www.brook.edu/views/speeches/cohenr/20031205.htm>, 2003, 4 o.

18 Bjorn Pettersson: Complementarity Between Key Instruments of International Law, http://www.idpproject.org/IDP_project/Complementarity_%20of_HR_and_IHLGP.pdf, 2 o.

19 Norwegian Refugee Council: Module Two – Legal Origins and International Obligations, 4 o.

20 Promod Nair: Towards a Regime for the Protection of Internally Displaced Persons, <http://www.worldlii.org/int/journals/ISILYBIHRL/2001/10.rtf>, 7 o.

Az Irányelvek elfogadásának egyik alapvető feltétele a szuverenitás elvében történt változások voltak és ily módon a mérleg eltolódott az egyén-központúság felé. A Képviselő kidolgozta a „szuverenitás mint felelősség” tanát, így keresve egyensúlyt az állam felelőssége és a humanitárius segélynyújtás között.²¹ A tan szerint, ha az állampolgárok védelemre vagy alapvető szükségleteik ellátására szorulnak, akkor elsőként az állam felelős, hogy mindezt biztosítsa. Amennyiben az állam nem rendelkezik megfelelő anyagi eszközökkel vagy más okok miatt képtelen vagy nem szándékszik kötelezettségeit teljesíteni, kötelezve van a külső segítség elfogadására.

Az Irányelvek, az államok esetleges ellenvetésének kiküszöbölése érdekében, a 3-as alapelv 1-es bekezdése kijelenti: „Elsőként a nemzeti hatóságok kötelezettsége és felelőssége az ő hatáskörükben található belső menekültek számára védelmet és humanitárius segítséget nyújtani” (továbbá lásd a 25-ös alapelv 1-es bekezdését). A 25-ös alapelv 2-ik bekezdése szerint a humanitárius segítséget nyújtó szervezetek aktivitása nem tekinthető ellenséges vagy állam belügyébe avatkozó cselekedetnek. Továbbá a hatóságok kötelezettsége egy a humanitárius szervezetek számára kialakított biztonságos „folyosó” létrehozása, illetve belső menekültek gyors és akadálytalan elérését biztosítsa, jelenti ki a 25-ös alapelv 3-ik pontja, illetve a 30-as alapelv.

6. Végső következtetések

Fontos megjegyezni, hogy az Irányelvek nem módosítják vagy helyettesítik a már létező a személyek jogaira vonatkozó belső és nemzetközi jogszabályokat. Inkább útmutatást nyújtanak: melyik jogszabály alkalmazható a belső menekülés különböző szakaszaiban és megnevezik a Kormányok kötelezettségeit.²² A Belső Menekülésre Vonatkozó Irányelveknek nemcsak elméleti, illetve akadémikus haszna van. A különböző nemzetközi szervezetek, kutatók és a terepen dolgozók munkájának köszönhetően az Irányelvek már több mint 15 nyelven olvashatóak, továbbá a szorómunkának köszönhetően egyre népszerűbbé váltak és rendkívül pozitív fogadtatásban részesültek. Másrészt a Kormányokkal való tárgyalások során is rendkívül hasznosnak bizonyultak, mivel az Irányelvek előírásaiban számos, az állammal szembeni kötelezettség található.²³

Annak ellenére, hogy nem rendelkeznek kötelező jogi erővel, mint láthattuk, közvetett módon az államok kötelezve vannak az előírások betartására. Ily módon hatásos védelmet biztosítanak a belső menekültek számára és talán egy jövőbeni kötelező erejű jogi eszköz gerincét alkothatják.

Persoane Deplasate și Principiile Călăuzitoare (Rezumat)

Articolul prezintă cauza persoanelor deplasate în interiorul țării de origine și analizează, dacă Principiile Călăuzitoare (Principii) adoptate de Națiunile Unite, Comisia de Drepturile Omului oferă sau nu o protecție suficientă. În primele două secțiuni este prezentat cum a ajuns problema persoanelor deplasate în mijlocul atenției comunității internaționale și reacția Națiunilor Unite, după realizarea magnitudinii problemei. În secțiunea a treia sunt analizate izvoarele și conținutul Principiilor și este acordată atenție specială felului cum combină documentul în mod armonios trei ramuri importante a dreptului internațional cu intenția de a răspunde la nevoile persoanelor deplasate. Secțiunile patru și cinci abordează teme mult mai controversate. În secțiunea a patra este discutată, cu argumente pro și contra, dacă Principiile, fără a fi convenții cu putere legală obligatorie, pot sau nu oferi o protecție adecvată. Pe de altă parte, secțiunea următoare analizează dacă statele, organizațiile guvernamentale și non-guvernamentale pot sau nu interveni pentru a oferi ajutor umanitar persoanelor deplasate, întrucât persoanele deplasate pot fi considerate „treburi interne ale statelor”. Ultima secțiune enumeră meritele Principiilor oferind câteva exemple concrete de aplicare a acestora.

21 Roberta Cohen: Sovereignty as Responsibility – The Guiding Principles on Internal Displacement, <http://www.brook.edu/views/speeches/cohenr/20031205.htm>, 2003, 3 o.

22 Robert K. Goldman: Codification of International Rules on Internally Displaced, International Review of Red Cross No. 324, September 1998, 466 o.

23 Az ENSZ Menekültügyi Főbiztosság és a Nemzetközi Vöröskereszt sikerrel használta az Irányelveket a Hegyi-Karabah konfliktusban Azerbajdzsán és Örményország között, az afganisztáni és az iraki háborúban is.

Internally Displaced Persons and the Guiding Principles (Summary)

The article deals with presenting internal displacement and analyzes if the Guiding Principles, adopted by the UN Human Rights Commission, provide enough protection for internally displaced persons (IDPs). In the first two sections it is presented how IDPs entered into the sphere of attention of international governmental and non-governmental organizations and academic researchers. It is analyzed how the UN reacted, realizing the magnitude of the problem and also presents how the Guiding Principles (GPs) grew out from the „Compilation and Analysis of Legal Norms”. The third section analyzes the roots and content of the GPs and also, it is paid attention on how the principles harmonically combine different branches of international, making it possible to address the numerous need of IDPs in comprehensive fashion. Section four and five picks up more controversial topics. In section four we can find arguments pro and contra, if the GPs without being a legally binding document, can or cannot offer adequate protection. On the other hand the next section is analysing if states or non-governmental institutions have the right to intervene on behalf of IDPs, since this can be considered internal affair. The last section draws basic conclusions and presents the merits of the GPs with contemporary examples of their usage.